

การประเมินคำหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของ
พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
ในคตินัยนราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

นางสาวพรทิพย์ โล่ห์วีระ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2528

ISBN 974-564-180-4

I1bb010b3

010470

AN EVALUATION OF THAI RARE BOOKS IN
H.R.H. KROMMUN NARADHIP BONGPRABANDH'S
PRIVATE COLLECTION AT NARADHIP CENTRE FOR RESEARCH IN SOCIAL SCIENCES

MISS PORNTHIP LOWEERA

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Library Science

Graduate School

Chulalongkorn University

1985

ISBN 974-564-180-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ
 กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ในคูนัยนราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์
 โดย นางสาวพรทิพย์ โล่ห์วีระ
 ภาควิชา บรรณารักษศาสตร์
 อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์อัมพร ทีชะระ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
 ศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

[Signature]
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 (รองศาสตราจารย์ ดร. สุประดิษฐ์ บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

[Signature]
ประธานกรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์คศิ จันทริมล)

[Signature]
กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์อัมพร ทีชะระ)

[Signature]
กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชลทิชา สุทธินิรันดรกุล)

[Signature]
กรรมการ
 (อาจารย์ทรงวิทย์ แก้วศรี)

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ในคูนัยนราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์
ชื่อผู้ผลิต นางสาวพรทิพย์ โล่ห์วีระ
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์อัมพร ทีชะระ
ภาควิชา บรรณารักษศาสตร์
ปีการศึกษา 2527

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภท และลักษณะของหนังสือหายากภาษาไทย
ส่วนพระองค์ ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ที่จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม ตั้งแต่
พ.ศ. 2379 ถึง พ.ศ. 2487 ซึ่งมีอยู่ในคูนัยนราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ จำนวน
907 รายการ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีแจกแจงความถี่ และนำเสนอในรูปของ
ร้อยละ

ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ในคูนัยนราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ส่วนใหญ่เป็นหนังสือหายาก
ประเภทที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งมีถึง 801 ชื่อเรื่อง หรือคิดเป็นร้อยละ 88.313
ที่เหลือเป็นหนังสือหายากที่มีประวัติการครอบครอง และหนังสือหายากที่เป็นหนังสือเก่าที่อยู่ในสภาพ
ล่มบวม หรือมีรูปเล่มลวกๆ หนังสือหายากที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง (Reputations)

เมื่อประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ตามเกณฑ์ประเมินค่าหนังสือหายาก
16 ลักษณะ พบว่า หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์เป็นหนังสือหายากที่พิมพ์จำนวนจำกัด
(Limited Editions) จำนวน 542 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 59.757 นอกจากนั้น ได้แก่
หนังสือเก่าที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันโดยมีสภาพรูปเล่มล่มบวม หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก หรือหนังสือที่พิมพ์
จากต้นฉบับที่มีในหอสมุดแห่งชาติ หอพระสมุดวชิรญาณ ราชบัณฑิตยสถาน และกรมศิลปากร และหนังสือ
ที่มีบรรณสิทธิ์คือป้าย หรือตราประจำตัวของเจ้าของหนังสือ

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ว่า หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของ
พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ในคูนัยนราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์
ส่วนใหญ่เป็นหนังสือหายากที่พิมพ์จำนวนจำกัด

หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์เมื่อจำแนกตามเนื้อหาเล่าขานพบว่ามีเนื้อหา
ด้านมนุษยศาสตร์ (โดยใช้เกณฑ์การแบ่งเนื้อหาเล่าขานมนุษยศาสตร์ของแอลโซม และคณะ) มีจำนวน
522 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 57.552 แต่เมื่อใช้เกณฑ์ของคณะกรรมการแห่งชาติทางด้านมนุษย-
ศาสตร์แห่งสหรัฐอเมริกา (National Commission on The Humanities) หนังสือหายาก
ภาษาไทยที่มีเนื้อหาทางด้านมนุษยศาสตร์จะมีจำนวนถึง 663 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 73.098 ที่มี
เนื้อหาทางด้านสังคมศาสตร์ จำนวน 206 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 22.712 และมีเนื้อหาทาง
ด้านวิทยาศาสตร์ จำนวน 33 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.639

ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ว่า หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้า-
วรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ที่มีอยู่ในศูนย์ราธิปฯ ส่วนใหญ่มีเนื้อหาเน้นหนักในสาขา
มนุษยศาสตร์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้คือ ศูนย์ราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ควรส่ง
หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ไว้เป็น
ส่วนหนึ่งของห้องสมุด โดยควรคัดแยกออกจากหนังสือทั่ว ๆ ไป รวมทั้งควรให้มีการดูแลรักษา
อย่างดี ทั้งลักษณะทางกายภาพและอื่น ๆ เพราะหนังสือหายากเป็นหนังสือเก่าที่ตกทอดมาหลาย
ชั่วเวลา ทั้งยังคงเหลือจำนวนไม่มากนัก จึงควรเก็บรักษาไว้ เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าวิจัย
และให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาถึงวิวัฒนาการของหนังสือ และการพิมพ์ในประเทศไทย นอกจากนี้
หอสมุดแห่งชาติควรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานควบคุมบรรณานุกรมหนังสือหายากของไทย
โดยจัดทำรายชื่อหนังสือที่จัดพิมพ์ในช่วงระยะเริ่มกิจการการพิมพ์ในประเทศไทย จนถึงหนังสือที่
จัดพิมพ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมทั้งจัดทำมานุกรมห้องสมุดที่มี
หนังสือดังกล่าว เพื่อจะได้อำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับหนังสือหายากของไทย
ที่จัดพิมพ์ขึ้นในอดีตต่อไป

Thesis Title An Evaluation of Thai Rare Books in H.R.H. Krommun
Naradhip Bongprabandh's Private Collection at Naradhip
Centre for Research in Social Sciences
Name Miss Pornthip Loweera
Thesis Advisor Associate Professor Amporn Tikhara
Department Library Science
Academic Year 1984

ABSTRACT

The objectives of this research are to study the classification and characteristics of the Thai rare books in H.R.H. Krommun Naradhip Bongprabandh's private collection comprising of 907 items, found at Naradhip Centre for Research in Social Sciences, published from 2379 to 2487 B.E.

After being analysed the information and collected data are presented on a percentage basis.

The result of the research is concluded as follows: Most of the Thai rare books in H.R.H. Krommun Naradhip Bongprabandh's private collection at Naradhip Centre for Research in Social Sciences are of significance, describing printing history in Thailand (801 items or 88.313 percent). The rest are those of provenance, those in perfect state and refined binding and those of reputations.

After the Criteria of sixteen characteristics of the evaluation, this private collection is composed mostly of limited editions (542 items or 59.757 percent). The rest falls on those of perfect state, those of first edition and those that have their original manuscript in the National Library, in Vajiranana Library, in Royal Academic Institute and

in Fine Arts Department, and finally these that have bookplate of their owners.

The result of the research meets the hypothesis that most of the Thai rare books in H.R.H. Krommun Naradhip Bongprabandh's private collection at Naradhip Centre for Research in Social Sciences are of limited editions.

Classified after the contents, there are 522 items of the collection or 57.522 percent (according to the criteria set up by Asheim and others) concerning humanities but 663 items or 73.098 (according to the criteria imposed by the National Commission on the Humanities). There are 206 items or 22.712 percentage on social sciences and 33 items or 3.639 percentage involving science.

It is therefore assumed that most of the Thai rare books in H.R.H. Krommun Naradhip Bongprabandh's private collection at Naradhip Centre for Research in Social Sciences are of humanities.

The suggestions arising upon the completion of the work show that the Thai rare books in H.R.H. Krommun Naradhip Bongprabandh's private collection at Naradhip Centre for Research in Social Sciences should be reorganized separately from other sections for it comprises a small number of rare and antique books from generations. It is also evident that it will provide opportunities for younger generation to study printing development in Thailand. Furthermore, the National Library should assume the role of the center undertaking the bibliography of the Thai rare books, by making lists of books published in the early period of printing up to the reign of King Prajathipok of Thailand, as well as issuing directory of libraries carrying those books for the purpose of further studies on the publication of rare books.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ และคำแนะนำของ รองศาสตราจารย์ อัมพร ทิยะระ อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ซึ่งได้กรุณาให้คำปรึกษาและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ นายแพทย์ทวี ตันตวงษ์ ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ฌ นคร คุณไพโรจน์ สุวรรณเสถียร ม.ล. มานิช ชุ่มสาย และคุณมานิตย์ อัครทรวงศิริ ซึ่งได้ให้คำแนะนำนับประการในด้านการสร้างเกณฑ์ประเมินค่าน้ำหนักสือหายาก เพื่อช่วยให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณ คุณสารงวิทย์ แก้วศรี คุณเล่าวภา สัมครการ และเจ้าหน้าที่ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ที่ให้ความช่วยเหลือและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

ท้ายที่สุด ขอขอบพระคุณบิดา มารดา ซึ่งสนับสนุนในด้านเงินทุนและกำลังใจตลอดมา ขอขอบคุณพี่น้อง และเพื่อน ๆ ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัย

พรทิพย์ โล่ห์วีระ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ

บทที่

1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
สมมติฐาน.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	8
วิธีดำเนินการค้นคว้าวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	8
คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	9
2. การจัดตั้งศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์.....	11
หนังสือส่วนพระองค์ ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิป- พงศ์ประพันธ์.....	13
พระประวัติพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์.....	14
การศึกษา.....	14
การปฏิบัติราชการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว..	15
การปฏิบัติราชการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว....	16
การปฏิบัติราชการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหา- อานันทมหิดล.....	17
การปฏิบัติราชการในรัชสมัยรัชกาลปัจจุบัน.....	18

บทที่	หน้า
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	22
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	32
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	66
บรรณานุกรม.....	79
ภาคผนวก.....	85
ประวัติผู้เขียน.....	158

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนและร้อยละของหนังสือภาษาไทยล้วนพระองค์ฯ จำแนกตาม หมวดหมู่วิชา.....	34
2	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้วนพระองค์ฯ ทั้งหมด จำแนกตามหมวดหมู่วิชา.....	35
3	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้วนพระองค์ฯ เปรียบเทียบ กับหนังสือภาษาไทยล้วนพระองค์ฯทั้งหมด โดยจำแนกตามหมวดหมู่วิชา...	36
4	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้วนพระองค์ฯที่มีเนื้อหา วิชาด้านมนุษยศาสตร์ (ตามเกณฑ์การแบ่งเนื้อหาวิชาด้านมนุษยศาสตร์ ของแอสโซซิเอตและคณะ) เปรียบเทียบกับหนังสือหายากภาษาไทย ล้วนพระองค์ฯทั้งหมด.....	38
5	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้วนพระองค์ฯที่มีเนื้อหาวิชา ด้านมนุษยศาสตร์ (ตามเกณฑ์การแบ่งเนื้อหาวิชาด้านมนุษยศาสตร์ของ คณะกรรมการแห่งชาติทางด้านมนุษยศาสตร์ แห่งสหรัฐอเมริกา (National Commission on the Humanities) เปรียบเทียบกับหนังสือ หายากภาษาไทยล้วนพระองค์ฯทั้งหมด.....	39
6	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้วนพระองค์ฯที่มีเนื้อหาวิชา ด้านสังคมศาสตร์ เปรียบเทียบกับหนังสือหายากภาษาไทยล้วนพระองค์ฯ ทั้งหมด.....	40
7	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้วนพระองค์ฯที่มีเนื้อหาวิชา ด้านวิทยาศาสตร์ เปรียบเทียบกับหนังสือหายากภาษาไทยล้วนพระองค์ฯ ทั้งหมด.....	40
8	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้วนพระองค์ฯ จำแนกตาม ประเภทของหนังสือหายาก 4 ประเภท เปรียบเทียบกับหนังสือภาษาไทย ล้วนพระองค์ฯทั้งหมด.....	41
9	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้วนพระองค์ฯ จำแนกตาม ประเภทของหนังสือหายาก 4 ประเภท.....	43

ตารางที่

หน้า

10	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้นพระองค์ฯ จำแนกตามลักษณะของหนังสือหายาก 16 ลักษณะ.....	46
11	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากประเภทที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ จำแนกตามลักษณะของหนังสือหายาก.....	49
12	จำนวนและร้อยละของหนังสือที่จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสต่าง ๆ จำแนกตามวาระโอกาสที่พิมพ์.....	50
13	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากประเภทที่มีเนื้อหาเป็นเทือกกล่าวขวัญถึง (Reputations) จำแนกตามลักษณะของหนังสือหายาก.....	52
14	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากประเภทหนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์ หรือมีสภาพรูปเล่มสวยงาม จำแนกตามลักษณะของหนังสือหายาก.....	54
15	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากประเภทหนังสือที่มีประวัติการครอบครอง จำแนกตามลักษณะของหนังสือหายาก.....	56
16	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้นพระองค์ฯที่จัดพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2379-2429 จำแนกตามหมวดหมู่วิชา.....	58
17	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้นพระองค์ฯที่จัดพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2430-2460 จำแนกตามหมวดหมู่วิชา.....	59
18	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้นพระองค์ฯที่จัดพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2461-2484 จำแนกตามหมวดหมู่วิชา.....	60
19	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้นพระองค์ฯที่จัดพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2485-2487 จำแนกตามหมวดหมู่วิชา.....	61
20	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้นพระองค์ฯที่จัดพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2430-2460 จำแนกตามโรงพิมพ์.....	63
21	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้นพระองค์ฯที่จัดพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2461-2484 จำแนกตามโรงพิมพ์.....	64
22	จำนวนและร้อยละของหนังสือหายากภาษาไทยล้นพระองค์ฯที่จัดพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2485-2487 จำแนกตามโรงพิมพ์.....	65